

Άγιος Ιωάννης Κριτσά (Gerola, αρ.565)

Θέση

Περίχωρα Οικισμού (Νεκροταφείο)

Τύπος

Μονόχωρος καμαροσκεπής

Τύπος

Μονόχωρος καμαροσκεπής με 1 ενισχυτικό τόξο (σφενδόνιο) σε κιλλίβαντες.

Συντεταγμένες: 06-49-971 E 38-91-420N

Σωζόμενο εικονογραφικό πρόγραμμα¹

Ιερό: Αψίδα, τεταρτοσφαίριο: (1) Δέηση, ημικύλινδρος: Συλλειτουργούντες Ιεράρχες (4) Αθανάσιος, (5) Χρυσόστομος, (6) Βασίλειος, (7) Γρηγόριος, (8)Μελισμός.

Τόξο αψίδας Ζώνη 1 (μέτωπο): (2) Φιλοξενία/ Ζώνη2 (βόρειο ποδαρικό): (3) Γαβριήλ (από Ευαγγελισμό) / (νότιο ποδαρικό): (3) Παναγία (από Ευαγγελισμό) / Ζώνη 3 (βόρειο ποδαρικό): (9) Στέφανος, (νότιο ποδαρικό) (10)Ρωμανός.

Νότιος τοίχος: Ζώνη 3 (κάτω), Λειτουργικός κύκλος: (11) Τίτος, (12) Σπυρίδων.
Βόρειος τοίχος: Ζώνη 3 (κάτω), (13) Συμεών Στυλίτης, (14) Ιωάννης Καλυβίτης,(15) Ελευθέριος.

Νότιος τοίχος: Ζώνη 1 (πάνω), Χριστολογικός κύκλος: (16) Ανάληψη, (17) Εις Άδου Κάθοδος / Ζώνη 2 (μεσαία), (18) Θρήνος, (19) Σταύρωση.

Βόρειος τοίχος Ζώνη 2 (μεσαία), Χριστολογικός κύκλος: (20) Γέννηση, (21) Πεντηκοστή.

Κύριος Ναός:

Νότιο τμήμα Καμάρας : Ζώνη 2 (κάτω, Βίος Αγίου Ιωάννη: (22) Συμπόσιο του Ηρώδη (23) Αποτομή.

¹ Gerola / Λασσιθιωτάκης, 1961, αρ.565. Κατάσταση παραστάσεων: Ασβεστωμένες. Δεν αναφέρονται παραστάσεις.

Βόρειο τμήμα Καμάρας : Ζώνη 2 (κάτω): (24) Αναγγελία στο Ζαχαρία, (25) Γέννηση του Ιωάννη, (26) Κήρυγμα Ιωάννη, (27) Σφαγή Νηπίων.

Νότιος τοίχος, Ζώνη 3 (κάτω): Αγιολογικός κύκλος, (28) Ιωάννης Πρόδρομος, (29) Παντελεήμων, (30) Αγία Άννα + Παναγία, (31) Αντώνιος, (32) Κωνσταντίνος και Ελένη, (33) Αρχάγγελος Μιχαήλ.

Βόρειος τοίχος, Ζώνη 3 (κάτω): Αγιολογικός κύκλος, (34) Παναγία, (35) Ονούφριος, (36) Γεώργιος, (37) Θεόδωρος (38) Δημήτριος, (39) Ρωμανός.

Δυτικός τοίχος, Ζώνη 2 (κάτω): Εσχατολογικός κύκλος: (40) Γη που αποδίδει νεκρούς, (41) Θάλασσα που αποδίδει νεκρούς, (42) Άγγελοι διώκτες + κολασμένοι.

Σφενδόριο, Νότιος κιλλίβαντας: (43) Επιγραφή, (44) Ερμόλαος, (45) Δαμιανός .

Βόρειος κιλλίβαντας: (46) Διακοσμητικό, (47) Φωτεινή, (48) Κυριακή.

Χρονολόγηση τοιχογραφιών

Ο ναός χρονολογείται απόλυτα από επιγραφή στα 1389/90². Τεχνοτροπικά οι τοιχογραφίες θεωρούνται ότι ανήκουν σε «ρεαλιστική τεχνοτροπία με λαϊκό χαρακτήρα».³

Παρατηρήσεις

Εξωτερικό: Δυτική όψη, Ζώνη με πλίνθινες πλάκες πάνω από το υπέρθυρο / θύρωμα από ντόπιο ασβεστόλιθο / στο υπέρθυρο διακρίνονται οπές τόρμων / το κατώφλι σύγχρονο/Ρωγή δεξιά της εισόδου.

Βόρεια όψη: Μεταγενέστερο παράθυρο. Νότια όψη: Μεταγενέστερο παράθυρο, με καμπαναριό στη δυτική πλευρά.

Εσωτερικό: Το σύγχρονο δάπεδο είναι κατασκευασμένο από τσιμέντο. το οποίο στη ΝΑ γωνία σχηματίζει τεταρτοκυκλικό χάσμα. Το αποκαλυφθέν κάτω μέρος των τοίχων είναι εγκιβωτισμένο ανάμεσα στο εξωτερικό τσιμεντένιο διάδρομο και στο εσωτερικό υπερυψωμένο δάπεδο. Ρηγμάτωση που ξεκινάει από το δυτικό τύμπανο, διασχίζει το

² Η αρχική χρονολόγηση από Gallas στα 1370 διορθώθηκε από το Σπαθαράκη. Spatharakis, 2001, 134

³ Gallas, κ.α., 1983, 435
Bissinger, 1995, 177

θόλο και απολήγει στο κάτω μέρος της αψίδας. Στερέωση έχει γίνει μόνο στο τοιχογραφημένο τμήμα του ναού δηλ. από το μέτωπο του τόξου, ως το κάτω τμήμα του ημικύλινδρου.

Κατασκευαστικές Φάσεις

Οι φάσεις δεν μπορούν να καθοριστούν με ακρίβεια.

1^η φάση: Μονόχωρος καμαροσκεπής με 1 ενισχυτικό τόξο σε κιλλίβαντες.

Πιθανώς είχε 1 φωτιστική θυρίδα στην αψίδα και δεν είχε παράθυρα.

2^η φάση: Διάνοιξη παραθύρων.

Καταγεγραμμένες επεμβάσεις

Αποκάλυψη τοιχογραφιών, κατασκευή στέγης, στερέωση θόλων, κατασκευή νέων κονιαμάτων στην τοιχοδομία (1967), στερέωση και συντήρηση τοιχογραφιών (1974).⁴

⁴ Μπορμπουδάκης, 1968, 423, πιν.394 α
Ο ίδιος, 1975, 355, πιν.259

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Μπορμπουδάκης, 1968: Ε.Μπορμπουδάκης, "Βυζαντινά και Μεσαιωνικά μνημεία Κρήτης", ΑΔ23 (Χρονικά 1968), Β2, Αθήνα 1969, 421-431, πιν.390-398.
- Μπορμπουδάκης, 1975: Ε.Μπορμπουδάκης, "Βυζαντινά και Μεσαιωνικά μνημεία Κρήτης", ΑΔ30 (Χρονικά 1975), Β3, Αθήνα 1983, 352-360 πιν.255-264.
- Bissinger,1995: M.Bissinger, Kreta Byzantinische Wandmalerei, Μόναχο, 1995.
- Gallas, κ.α., 1983: K.Gallas, K. Wessel, M.Borboudakis, Byzantinisches Kreta, Μόναχο, 1983.
- Gerola - Λασσιθιωτάκης, 1961: G. Gerola - Κ. Λασσιθιωτάκης, Τοπογραφικός κατάλογος των τοιχογραφημένων εκκλησιών της Κρήτης, Εταιρεία Κρητικών Ιστορικών Μελετών, Ηράκλειο, 1961.